

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ȘCOLILOR ORGANIZATE DE ASTRA PENTRU SĂTENII DIN BANAT ÎNTRE 1937-1939

Dr. Dragoș L. CURELEA,

Prof., Liceul Tehnologic „Avram Iancu” Sibiu &

Școala Gimnazială „Radu Selejan” Sibiu

CRIFST – Academia Română, Filiala Brașov

Summary

Astra schools were also organized in the Banat area, where the „Astra Bănățeană” Regional was manifested since 1937. On March 1, 1937, in the premises held by the Lipova Commercial High School, the courses of the first school for the villagers were held. It was organized according to the model promoted by Astra. On this occasion, Sever Bocu, considered the school for the villagers to be necessary in the respectively area. In order to organize the local school courses of Astra, Sever Bocu former ministry from Banat in the Government of Romania and the local management of the partition of Astra, thanks the Agricultural Chamber of Timisoara for the constant support offered.

It was about the allocation of a budget amount of 15,000 lei, but also the temporary hiring of competent teachers to support and evaluate these local courses for young villagers in Banat. Also, S. Bocu, appreciated the support offered to the Astra school in Lipova by the Viticulture School in Miniș-Arad, respectively, and he cordially thanked the management of the Lipova Commercial High School, who accepted to provide the necessary location for organizing and conducting Astra School courses.

Keywords: *Astra, Banat, schools for the villagers, Lipova, Arad, Miniș, Sever Bocu.*

Școli ale „Astrei” au fost organizate și în zona Banatului, acolo unde s-a manifestat începând din 1937 Regionala „Astra Bănățeană”. În 1 martie 1937 în localul deținut de Liceul Comercial din Lipova s-au desfășurat cursurile primei școli pentru săteni, organizată după modelul promovat de Astra. Cu acest prilej, Sever Bocu a considerat școala pentru săteni ca fiind necesară în zona respectivă¹. Același important lider bănățean a considerat că acest

¹ *Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale (în continuare: SJSAN), Fond „Astra”, doc. nr. 386/1937, f. 1-2; Transilvania, anul 68, nr. 5, 1937, p. 365; Matei Pamfil. Asociațiunea în lumina documentelor. Noi contribuții (1861-1950). Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2005, pp. 164, 170; Dumitru Tomoni. Societate, cultură și politică. „Astra” în Banat (1896-1948). Timișoara: Editura Învierea, 2009, pp. 355, 359.*

demers local inițiat de Despărțământul din Lipova al Astei reprezenta: „un început pentru răspândirea cunoștințelor noi, pentru formarea acelei clase conducătoare țărănești, la care să se poată face apel, când va veni vremea reformării sistemului nostru de producție”².

În vederea organizării cursurilor școlii locale a Astei, S. Bocu și conducerea locală a despărțământului mulțumea Camerei Agricole din Timișoara pentru sprijinul constant oferit. Era vorba de alocarea unei sume bugetare de 15.000 lei, dar și de angajarea temporară a unor cadre didactice competente în vederea susținerii și evaluării acestor cursuri locale pentru săteni. De asemenea, S. Bocu a apreciat sprijinul oferit școlii Astei de la Lipova din partea Școlii de Viticultură din Miniș, respectiv a adus cordiale mulțumiri conducerii Liceului Comercial din Lipova, care a acceptat să asigure locația necesară organizării și desfășurării cursurilor Școlii Astei³. Au fost formați în această primă serie 22 de tineri din localitatea de rezidență a despărțământului, dar și din spațiul unor comune din zonă, iar acestora, cât și cadrelor didactice, li s-a asigurat în mod gratuit pe o perioadă de trei săptămâni, atât cazarea, cât și masa⁴.

În condițiile în care organizarea și desfășurarea cursurilor, dar și evaluarea și absolvirea seriei cursanților a fost un succes pe linia funcțională a despărțământului din localitate, S. Bocu a propus conducerii centrale a Astei constituirea mai multor asemenea forme de școlarizare pentru săteni din spațiul bănățean.

Acesta considera că activitatea se poate dezvolta și organiza pe principiile modelului danez promovat de pedagogul Grundtvig, sub forma unei universități locale țărănești. O așa formă de învățământ pentru săteni, considera același S. Bocu, urmărea nu doar să propage cunoștințe tehnice și informații diverse în mediul țărănesc, dar și să formeze o viitoare elită a satului românesc⁵. Rostul școlilor locale ale Astei organizate în diferite despărțăminte pentru săteni, dar și pentru meseriași și muncitori era

² *Voința Banatului*, anul XVII, nr. 11, 7 martie 1937, pp. 1-3; Dumitru Tomoni. *Societate, cultură și politică. „Astra” în Banat (1896-1948)*, p. 377.

³ SJSAN, Fond „Astra”, *Procesele verbale ale Comitetului Central al Astei pe anul 1937*, p. 21; Informația este prezentată pe larg și în cotidianul „Adevărul”, anul LI, nr. 16287, 1 martie 1937, pp. 2-3.

⁴ *Vestul*, anul VIII, nr. 1893, 20 martie 1937, pp. 2-3.

⁵ *Voința Banatului*, anul XVIII, nr. 13, 28 martie 1937, p. 2-3; Matei Pamfil. *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” (Astra) și Rolul ei în Cultura națională (1861-1950)*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, , 1986, p. 281.

apreciat de S. Bocu în sensul formării culturii generale a săteanului român, dar urmărirea cultivarea în mintea acestuia a demnității și mândriei sale proprii. Cursurile locale urmau să se desfășoare în perioada iernii, de regulă între 1 decembrie și 1 martie, iar cursanții proveniți din spațiul bănățean trebuiau să îndeplinească cel puțin trei condiții, și anume: să fie absolvenți cu 7 clase, cu vârsta cuprinsă între 18 și 30 ani și să dispună de o proprietate de cel puțin 10 jugere⁶. Cu privire la tinere femei din zonă s-a urmărit organizarea separată a unor cursuri care să nu depășească ca perioadă 2 luni consecutive⁷.

În 8 martie 1937 conducerea Despărțământului central județean din Lugoj a inaugurat în localitate cursurile Școlii Astrei, care au fost urmate de tineri săteni proveniți din spațiul comunelor din jur: Boldur, Coștei, Domașnea, Gruni, Hodoș, Satu Mic, Susani și Valea Mare. Erau și niște condiții pe care tinerii doritori să urmeze cursurile trebuiau să le îndeplinească. Și anume: vârsta lor trebuia să fie cuprinsă între 18 și 35 ani, aceștia trebuiau să dețină în proprietate o suprafață de pământ între 4 și 38 jugăre. Cursurile urmau a se desfășura pe o perioadă de două săptămâni, iar disciplinele care au fost urmate în programul de învățământ erau: agricultura, pomicultura, viticultura, zootehnia, medicina veterinară, comerțul, noțiuni de drept, dar și altele. Un număr de 30 ore au fost alocate pentru disciplinele de specialitate și 25 de ore au revenit noțiunilor de cultură generală. Școala Astrei din Lugoj a funcționat în această localitate, iar cheltuielile de organizare, desfășurare și plată a cadrelor a revenit despărțământului lugojan condus la acea dată de dr. Aurel E. Peteanu⁸. Conducerea despărțământului din Lugoj a anunțat Regionala că în viitor pentru organizarea și desfășurarea cursurilor pentru săteni va apela la autoritățile administrației publice locale pentru sprijin. Menționăm și că, în urma unui acord de colaborare cu Ministerul Agriculturii, Astra a primit în cesiune pentru o perioadă de 10 ani Școala de Agricultură din Șimleul Silvaniei (1938), cu terenul și ferma aferente, dar și dotată cu toate utilajele necesare muncii moderne în domeniul agronomiei,

⁶ Jugărul a fost o unitate de măsură a suprafeței agrare întâlnită frecvent în Transilvania. Aceasta echivala în medie cu 0,5775 ha sau cu 5775 de m² teren arabil.

⁷ Dumitru Tomoni. *Societate, cultură și politică*. „Astra” în Banat. p. 377.

⁸ *Planul de organizare a școlilor țărănești ale Regionalei Bănățene a „Astrei”*. Timișoara: Editura Regionala „Astra Bănățeană”, 1937, pp. 1-2; *Partea oficială*. În: Luceafărul, Seria a II-a, anul III, noiembrie-decembrie 1937, p. 59; Tiberiu Mităr. *Un început plin de nădejdi*. În *Acțiunea*, anul IV, nr. 13, 28 martie 1937, pp. 2-3; Eugen Hulea. *Astra. Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente*. Sibiu: Editura Astrei, 1944, pp. 65-66.

pentru ca aici să fie pregătiți tineri, dar și tinere. De asemenea încep a se generaliza și școlile specifice de gospodărie pentru tinerele sătence⁹.

Rațiunea organizării Școlilor Astei în Banat era justificată și de inspectorul școlar general din Timiș Sabin Evuțianu, președintele executiv al acestei Regionale, din perspectiva schimbării mentalității săteanului, meseriașului și muncitorului din Banat, dar și pentru o nouă civilizație sătească¹⁰. Considerând eficiente aceste demersuri de pedagogie socială și de educație a adulților din mediul rural bănățean, președintele Evuțianu, a propus Comitetului acestei structuri, organizarea cursurilor atât pentru tineri, cât și pentru tinerele din zona Banatului. De asemenea, a fost stabilită cifra de 30 de cursanți ca fiind maximă pentru înființarea unei serii, deși s-a apreciat că, după caz, cursurile pot fi organizate și cu 20 de tineri doritori. Remarcăm totodată și existența unor condiții pentru a fi primit în aceste școli locale pentru săteni și anume: tinerii trebuiau să dețină o gospodărie proprie, situația materială trebuia să fie „de mijloc” în mediul comunitar din care proveneau, să dispună de o bună reputație în localitatea de origine, iar vârsta să nu depășească 40 ani pentru bărbați. În cazul tinerelor femei vârsta lor trebuia să nu depășească 30 ani. Birourile de conducere din cadrul despărțămintelor central județene propuneau o anumită cifră pentru cursanți, iar Comitetul Regionalei îi repartiza pe aceștia la una dintre școlile Astei organizate în aria Regionalei Bănățene a sa, cu deosebire în spațiul respectivului despărțământ¹¹.

De menționat că în cursul anului 1937 au fost organizate și s-au desfășurat cinci școli ale Astei în spațiul bănățean, 2 pentru tinerele femei în localitățile cărășene Oravița și Orșova, altele 2 pentru tinerii bărbați din zonă la Sînicolau Mare și Oravița, iar una a fost pentru meseriași și muncitori din centrele industriale din Banat, în Reșița¹². Tuturor participanților la aceste cursuri ale Astei le-a fost asigurată pe întreaga perioadă cazarea și

⁹ Ion Breazu. *Școala superioară țărănească a Astei de la Șimleul Silvaniei*. În: Transilvania, anul 70, nr. 1, 1939, pp. 49-55; Matei Pamfil, „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” (*Astra*) și Rolul ei în Cultura națională, p. 282; Ion Onuc Nemeș. *Astra în satul meu. De la Comuna Viitorul la Satul model: Sâncraiuul Almașului*. Sibiu: Editura Astra Museum, 2015, pp. 198-199.

¹⁰ *Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale* (în continuare se va cita prescurtat: SJTAN). *Fond Prefectura Județului Severin*, dosar nr. 134/1938, f. 2-4.

¹¹ *Partea oficială*. În *Luceafărul*, anul III, Seria a II-a, noiembrie-decembrie 1937, p. 60.

¹² Ion Breazu. „*Astra*” și muncitorii. În: Transilvania, anul 68, nr. 2, 1937, pp. 98-103; *Ibidem*, anul 69, nr. 3-4, 1938, p. 158; Ion Breazu. *Străbătând despărțămintele*. În: Transilvania, anul 70, nr. 1, 1939, pp. 52-55.

masa, iar conducerea acestor școli a fost încredințată președinților despărțămintelor din Lugoj, Oravița, Orșova, Reșița și Sănnicolau Mare. Din raportul făcut de conducerea Regionalei „Astra Bănățeană” și care a fost prezentat la Timișoara în adunarea generală a acestei regionale din 17 iunie 1938, desprindem, printre altele, și informația că la sfârșitul cursurilor organizate în acel an, atât tinerii, cât și tinerele care le-au urmat și absolvit se angajau ca și pe anul viitor să participe la cursurile organizate de Astra pe spesele lor¹³.

În Lugoj a fost organizată în perioada 21 februarie–15 martie 1938 o Școală pentru săteni, care a fost organizată cu resursele despărțământului condus de Aurel E. Peteanu și a beneficiat de sprijinul autorităților publice locale, ca urmare unor solicitări făcute în acest sens de același președinte nominalizat anterior încă din data de 17 februarie 1938. Participanții la această serie de cursuri au fost locuitori din comunele limitrofe municipiului Lugoj – reședința județului Severin în acea vreme. La cursurile organizate în Lugoj au participat tineri, dar și tinere, cu vârste cuprinse între 18 și 38 ani, care proveneau din așezări ca: Balinț, Cladova, Cutina, Jabăr, Părul și Târgoviște¹⁴. La începutul lunii ianuarie 1939, Cornel Corneanu, președintele despărțământului Astei din Caransebeș, a solicitat sprijinul autorităților locale în vederea organizării unei școli a Astei pentru tinerii și tinerele din localitățile apropiate de Caransebeș. Menționăm că a beneficiat de sprijinul colonelului Panait Boitan, prefectul din acel moment al județului, iar cursurile au avut loc în clădirea Liceului „Traian Doda” din localitate¹⁵.

Rezultatele obținute cu ocazia evaluării cursurilor care s-au desfășurat prin școlile pentru săteni au motivat suplimentar conducerea Regionalei să dispună organizarea în anul școlar care a urmat, 1938-1939 a zece școli în următoarele localități bănățene: Berliște (2 serii), Caransebeș, Ciacova, Comorâște, Ghilad, Jebel, Lugoj (2 serii) și Petroman¹⁶. Cursurile organizate în anul 1939 s-au bucurat de un număr mare de participanți.

În comunele Berliște și Comorâște, numărul celor care au urmat și absolvit cursurile a fost de 80. În localitatea Ciacova, organizatorii cursului au beneficiat de sprijin din partea Școlii de Agricultură din Ciacova și a

¹³ *Lucafărul*, Seria a II-a, anul IV, nr. 5-6, iunie 1938, p. 64.

¹⁴ *SJTAN*, Fond *Prefectura Județului Severin*, dosar nr. 134/1938, f. 2-3.

¹⁵ *Ibidem*, f. 1-2; Dumitru Tomoni. *Societate, cultură și politică. „Astra” în Banat*, p. 379.

¹⁶ *Transilvania*, anul 70, nr. 4, 1939, p. 240-254; *Lucafărul*, Seria a II-a, anul V, nr. 5-6, iunie 1939, pp. 15-35.

conducerii Gimnaziului din aceeași așezare. Notăm și că în localitatea Ciacova au fost organizate șase cursuri (serii de participanți) care au pus accentul pe organizarea gospodăriei, pe activitatea în agricultură și viticultură, respectiv a format participanților deprinderi de economie și gospodărie casnică. Numărul total al participanților în cele șase serii ale cursului a fost de 172 de tineri, dintre care 140 de participanți au fost bărbați, iar 32 au fost femei.